פּראָלעטאַריער פונ אלע לענדער, פאַראייניקט זיך!

שטערנ

№ 7 פופצנטער יאָרגאַנג 1939 יול

אָרגאַנ פונ פאַרבאַנד סאָוועטישע שרײַבער פונ ווססר

מענדעלע מויכער-ספאָרים (1867)

מײַנ [לעצטע] נעסיע *)

דעם צווייטנ עלעל, פאַראיאָרנ, תר״כט האָב איך מיך מיט מײַנ בײַדל ספאָרים ארײַנ־געפעלט אינ קיעוו. איך זאָג ארײַנגעפעלט, מאַכמעס, ווי איר ווייסט, איז א ייד אינ קיעוו פרײַע כבוירע. עס טאָר זיך דאָרט ניט געפינענ, סײַדנ מיט א בלאַמב, וואָס הייסט, אז ער צאָלט פּאָשלינע אונ נעמט א קופּעטשעסטווא. ווי עס האָט א פּאָ־גנט, טאָרנ קיינ יידנ דאָרט ניט זיצנ, ניט ווײַל מע האַלט זיי פאַר אומערלעכע, ...ינבע, איינגעבילדעטע מענטשנ, וואָרום רײַשעס, אזוי מײַנ, אזוי ערלעך זײַנענ זיי זאַנ, לעכאַלאַפּאָכעס, ווי ציגײַנער, פאַרוואָס־זשע גייענ דאָרטנ ארומ ציגײַנער מיט נאָנ אנדערע עלנע פּראַנק אינ פרײַ? צווייטנס, וואָס איז קופּעטשעסטווא פאַר א ...ניטנ פונ ערלעכקײַט? מע קענ זײַנ א קופּעצ אינ פּאָרט א גרויסער מאַשעניק. דריטנס, וואָלטנ דאַנ דאָרטנ געמעגט זיצנ די, וואָס האָבנ אמאָל געלערנט אינ שקאָ־לעס, אינ ראַבינער־שולנ, אויך מעכאַברים אונ נאָך אזעלכע, וואָס זײַנענ זייער ...ײַנע געלערנטע מענטשנ, כאָטשע ־ נעבעך, זיי האָבנ ניט קיינ געלט צו צאָלנ גילדע? ...וואָס דענישטע איז דער עמעסער טאַם? דאָס, זײַט מויכל, גייט פרעגנ אנדערע, קליי־נערע, פאַרשטענדיקערע פונ מיר. איך בינ ניט אויסנ זיך דאָ ארײַנצולאָזנ אינ ...רעס אינ גײַנ אינ הויכע דראָכימ, פאַרקריכנ ביז דעם עלעפהאַשיסי... אונ ...ענעריקנס, וואָס מאַכט עס אויס, געלויבט איז האַשעמיסבאָרעך, יידנ זיצנ דאָך ...ערט אינ קיעוו, דאָרטנ געפינט זיך היינט, אַנײַנהאָרע, א גרויסע אידע יידנ, ...לנ זיך מערינ. זיי האָבנ שוינ, דאַנקענ גאָט, א מאַקסע מיט נאָך אזעלכע גוטע ...נאָנעס, באַלד עפּשער אזוי, ווי אינ גלופּסק. עס קאָסט אמאָל א קערבל, נו, ...יילט, כע!..

מײַנע נעטשעסנ זײַנענ אינ קיעוו ניט געגאַנגענ אינגאַנצנ. דער פּידיענ פאַר די ספאָרים איז געווענ זייער ווייניק אונ שטעכעוואָפנ האָט זיך אויך ניט געמאַכט מיט ...למנ. בינלאַ״, איז מיר דאָס גאַנצע יאָר ניט געגאַנגענ, עס איז געווענ א פינצ־טערע, א ביטערער יאָקרעס, קיינעם איז ניט געלעגנ אינ קאָפּ אויסצוגעבנ געלט

*) געדרוקט פונעם מאַנוסקריפּט, וואָס געפינט זיך אינ אלוקראַיִנישנ מוזיי פאַר ייד. קולטור ... מענדעלעס נאָמענ, אינ אָדעס.

אפ ספאָרים. מײַנ הויפּט־האנדל איז געווענ שטעכ, ווי דער שטיגער איז פונ ייִדיש
מויכרע־ספאָרים, הײַנע, גאָר טכילעס בינ איכ ארויסגעפאָרנ מיט טיקנ־שוועכלעכ, טיקי
טוירעלעכ, מיט עטלעכע מעסיכטעס „בייצע", אוכעדוימע, האָב איכ זיי ארומ ועקענ
דעש אָוו אויכגעביטנ אפ קינעס, אפ טכינעס, אפ מעסיכטעס „גיטינ", אוכעדוימע. דער
נאָכ האָב איכ די מינים ווידער אויסגעביטנ אפ לוכעס, אפ „תיקוני זוהר", אפ
סליכעס, אפ מאכזוירים, מײַנע־לאָשנס, און ספּילע־זאקעלעכ. די דאָזיקע מינים הו
דער האָב איכ אָסיענ־צײַט אויסגעביטנ אפ „גדולת יוספ'ת", אפ גרינע פּאָ
בראָדער געארבעטע לײַבלעכ, ברעסלעווער זאָקנ און אפ דובראָוונער כאָ
סימ, אוכעדוימע. נאָכ דעם האָב איכ ווײַטער די זאכנ געביטנ אפ ברעכ, אפ כ
און קופּערווארג. קורצ, איכ האָב געארבעט, געמאכט געשעפטנ, אָפּט זייער ניט
גילדענע געשעפטנ, כ'האָב איבערגעהאנדלט מיט א וועלט, און נאָכ אלע זאכנ איז
מיר אינ קעשענע געווענ פּוסט. איכ ווייס ניט, עפּשער גייט עס אינ אנדערע מיסכאָ
אויכ פּונקט אזוי. עפּשער, אז מע זאָל זיכ גוט צוקוקנ, גייט עס אזוי מיט אל
בעריעס און גאָלדשפּינערס. נאָר איכ בינ דאָס ניט אויסנ. איכ בינ ארומגעוואנ
אינ איינע צאָרעס. וואָס טוט מענ דאָ? האָב איכ געטראכט. אפ דער סטאנציע קו
מײַנ ווײַב שרײַבט מיר, איכ זאָל לעמאנאשעם קומענ אהיימ, איכ בינ שוינ צ
יאָר נאוונאד אינ דער פרעמד, זי שרײַט געוואלד, מע דארפ דעם עלטערנ זונ כ
סענע מאכנ, אדמאָסײַ וועט ער זיצנ א באָכער, נאָכ אים זיצט א בסולע א קאַ
דער מעכוטנ פּיקט אינ קאָפּ ארײַנ, מע זאָל שוינ כאסענע מאכנ, דער כאָסנ ק
מער ניט זיצנ, נאָכ איר איז פאראנענ נאָכ א בסולע, און מע מוז זי אויכ פארקנאָ
שאדכאָנים שלאָגנ אָפּ דאָס שוועל, דערצו נאָכ האָבנ זיכ נאָכ בא מיר צעריסנ ד
שטיוול, קריכנדיק אפ די קיעווער בערג. האקלאל, עס איז מיר געווענ גאָרני
פריילעכ.

ליגנדיק באנאכט אפּנ געלעגער, איז בא מיר געבליבנ, איכ זאָל פארקויפנ מ
פערדל. איינמאָל, וועל איכ עס פארשפּאָרנ צו האָדעווענ, און צווייטנס, וועט מ
דאָס געלט, וואָס איכ וועל פאר אים נעמענ, צונוצ קומענ אפ הויצאָעס אהיי
אוואדע האָט מיר שטארק באנג געטאָנ זיכ צעשיידנ מיט מײַנ פערדל, וואָס ע
[איז] שוינ בא מיר אזוי פיל יאָר, שוינ גאנצ לאנג, אז איכ האָב עס געקויפ
אקוראט אינ דעם יאָר, וואָס איכ בינ ארויס פונ קעסט, און מײַנ ווײַב איז געלע
געוואָרנ מיט א פינפט מיידל אָלעהאָהאשאָלעם. איכ האָב עס גענומענ אינ שטעכ פ
דומל און אלט מעש, און פונ יענער צײַט אָנ האָב איכ מיט אים געמאכט אלע מײַ
נעסיעס און אויסגעפאָרנ א וועלט. אוואדע איז מיר ניט ניכע געווענ זיכ צעשיי
אפ דער עלטער מיט אזא געזעלנ, וואָס איז טאָמעד געווענ אזוי געטרײַ, וואָס ה
מיר ניט פונ איינ בלאָטע ארויסגעפירט און געליטנ, פארשווארצט געוואָרנ מיט מ
אינאיינעם, נאָר וואָס האָב איכ געקענט בעסער מאכנ. וואָס טוט דענ א מענטש נ
פונ זײַנ געזונט וועגנ? וויפל געטרײַע, וויפל פרײַנט, גוטע פרײַנט פארקויפט מ
דענ ניט פונ פארנאָסע וועגנ? וואָס זאָג איכ פארנאָסע? קענ דענ ניט איטלעכער פ
אונדז אזעלכע מענטשנ, אי רײַכע, אי געבילדעטע, וואָס פארקויפנ זייערע האר
פרײַנט טאקע נאָר פאר א קלייניקײַט, פאר א כניפע, פאר א קערבל אָדער פאר
גוטנ מיטעק. ניט דאָס אָבער בינ איכ אויסנ.

מ

דער ערשטער מענטש,
מיר אפ דער סטאנציע, אי
— גוט־מאָרגנ, רעב מענד
גוט, וואָס איכ בעזופאָקאָ
קערבלעכ, איכ וויל גײנ ז
עפּטער וועט מיר [דער
אָרעמ־מענטש, אַ וויסטע
— הײַנט איז א מארי
הײַנט וועל איכ אײַכ געב
די באלעבאָסטע האָט
געוואָרנ זייער פאסקודנע
פערדל.

נאָר אײנ גאָט וויסט
ארײַנגעגאנגענ אינ שט
צעגכנ, עס האָט געסאָו
אים איז ניט געווענ אפ
טבועסנ. זײַט עטלעכע
אָנגעקוקט, כוצ אביסל ס
זיכ מיט צאָרעס געשטע
אופגעשטעלט זײַנע אוי
פרײַנטלעכנ קוק, גלײַכ
איכ וועל דיכ שלעפּנ
אנ אָרער". איכ האָב א
פערדל אינ פּאָנעם, גל
קערכצ געטאָנ און האָ
אפ דער גאס.

איכ האָב מיכ מי
ראנטנ. איינער איז צו
דעם פערדל און מיכ גי
— פעטער, איר ווי
— יאָ, — האָב איכ
— וואָס טויג מיר
איר זאָלט עס מיר שע

נאָכ עטלעכע זײַנעו
און זײַנענ אוועקגעגא
נאָכ איינער צוגעגאנגע
— א פערציקער
דענ וועט זײַנ אינו

2

דער ערשטער מענטש, וואָס האָט מיר אינדערפרי אָפּגעגעבן א גוט־מאָרגן בא מיר אַף דער סטאנציע, איז געוועזן די באלעבאָסטע.

— גוט־מאָרגן, רעב מענדעלע!—האָט זי געזאָגט מיט א כײַן,—נעמט ניט פאַר אומ־גיט, וואָס איך בעזאָרגע אײַך גאנץ פרי, טאָמער קענט איר מיר געבן עטלעכע קערבלעך, איך וויל גיין עפּעס אײַנהאנדלען אַף יאַנטעוו, הײַנט איז א מארק־טאָג, נאָך, טאָמער וועט מיר [דער] ריבוינעשעלוילעם באשערן א מציִע, איך בין דאָך אן אָרעם־מענטש, א וויסטע אלמאָנע מיט קליינע קינדער.

— הײַנט איז א מארק־טאָג!—האָב איך מיר אָנגערופן זייער צעמישט.—נו, עלקע, הײַנט וועל איך אײַך געבן הײַנט.

די באלעבאָסטע האָט געמאכט א קרום פּנים און איז ארויסגעגאנגען. מיר איז געוואָרן זייער פאַסקודנע אַפן הארצן. מײַן גאנצע האָפענונג איז איצט געוועזן דאָס פערדל.

נאָר איך גאָר וויסט, ווי ס'איז מיר געווען אַף דעם הארצן, בעשאַס איך בין ארײַנגעגאנגען אין שטאל. מײַן פערדל, נעבעך, איז געלעגן אײַנגעהויקערט אײַנגענומען, עס האָט געסאָפּעט, געקרעכצט, און שטארק געמאכט מיט די זײַטן. לעבן איר איז ניט געווען אפילע קיין איינ היי. פון האַבער, האָט מע שוין גאָרניט צו שמועסן. זײַט עטלעכע טעג האָט דער שלימאזלניק עס אפילע אין די אויגן ניט אָנגעקוקט, כוץ אביסל סיטשקע. אַז איך בין צו אים צוגעגאנגען נעענטער האָט ער זיך מיט צאָרעס געשטעלט, זיך אויסגעצויגן אויסצוגלײַכן די אַלטע ביינער, האָט איפגעשטעלט זײַנע אויערן און אויסגעשטרעקט דעם האלדז צו מיר מיט אזא פרײַנטלעכן קוק, גלײַך ווי עס האָט גערעדט: „נא, טו מיט מיר, וואָס דו ווילסט, איך וועל דיך שלעפּן מיט דײַנע ספאָרים קאָלזמאַנ עס שלאָגט זיך נאָך אין מיר אַן אָדער”. איך האָב אראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ און האָב מיך געשעמט קוקן מײַן פערדל אין פּנים, גלײַך ווי איך בין באגאנגען א פארברעכן. אָך, האָב איך א קרעכץ געטאָן און האָב עס אָנגענומען פאַר דעם פאָווער, און אים ארויסגעפירט אַף דער גאס.

איך האָב מיך מיט מײַן פערדל ארומגעפירט הין און צוריק לעבן די ליווע־ראנטן. איינער איז צו מיר צוגעגאנגען, ער האָט א ווײַז געטאָן מיטן פינגער אַף דעם פערדל און מיך געפרעגט מיט א שמייכעלע:

— פעטער, איר ווילט דאָס פארקויפן?

— יאָ,—האָב איך געענטפערט,—איר ווילט דאָס קויפן?

— וואָס טויג מיר אזא פּעגירע,—האָט ער זיך אָנגערופן מיט א געלעכטער,—איר זאָלט עס מיר שענקען, פעטער, וועל איך עס ניט נעמען.

נאָך עטלעכע זײַנען צוגעגאנגען, האָבן באטראכט מײַן פערדל מיט א געלעכטער און זײַנען אוועקגעגאנגען, ניט צו ריידן מיט מיר אפילע א וואָרט. צום טאָס איז נאָך איינער צוגעגאנגען צו מיר און האָט פראָסטע א זאָג געטאָן:

— א פערציקער עפּשער וועל איך אײַך געבן פאַר אײַער דרינדע, וואָס קען דען ווערט זײַן אינגאנצן זײַן פעל? עס איז דורך צעביסן, דאָס ווידל אויסגע־

קרעכן, אפילו קיין פאדקאווע, מעשטיינס געזאגט, ווען איך פון אים ניט קענען
ארעפנעמען. נו, ווילט איר?—האט ער זיך נאכאמאל אנגערופן צו מיר.—וואס, וואס
שווייגט איר, פעטער?

אזעלכע ביזיונעס, מיט אזעלכע רייד האב איך שוין ניט געקענט אויסשטיין. סטייטש,
פארקויפן מיין פערדל פאר א שפאט־געלט, מע זאל אים הארגענען און ארעפנעמען
דאס פעל, מיין פערדל, נעבעך, וואס האט מיר געדינט און בא מיר געבידעוועט
אזוי לאנג געטריי, וואס בא א שלעכטער צייט פלעג איך אים ניט איינמאל זאגן,
ער זאל זוכן א היי צוליב סידער, וואס ניט איינמאל פלעגט ער אנעסן פאר מיר
א טארבע מיט דארע שטיקלעך ברויט, וואס איך פלעג אפקויפן אפ דעם וועג בא
ארעמע לייט, וואס האט אנגעהוירן בא מיר זיין געזונט, זיין לייב און לעבן און
אמאל אנידערגעלייגט זיין ווידל, נעבעך, בא די גלופסקער ווייסע כעזורע.
ניין, ניין, האב איך געזאגט, אזוי שלעכטס אקעגן אים וועל איך ניט זיין. איך וועל
עס ניט פארקויפן, עס מעג זיך זיין מיט מיר וואס עס וויל זיך, און באלד טאקע האב
איך עס גענומען און געגאנגען צוריק אפ דער סטאנציע.

People make fun of the horse + want to buy it for practically no $ → He decides not to sell it.

פון מענדעלע

(זיין נ?

די נאוועלע איז אנגעשריבן
אפ מענדעלעס דאטע: פאראיארן,
פון די 70־ער יארן האט מענד
ווערק, ניט פארבינדנדיק מיט ד
אלע סימאנים איז עס אן ערשט
ניט נאר קיינמאל ניט געדרוקט
הערק. בא מענדעלען האט :
כתבע, ס'האט אנגעהויבן אויסצופ
קינסטלער האט נאך אבער זי
פינעם אנגעוויטיקטן הארצן האט
אן אפענעם "פראטעסט דער :
יידישן דאלעס און באדגלאז
שטאלט פון ברייטסטן פארנעם.
„מיין לעצטע נעסיע" (דאס
געמעקט; לעכאטשילע—האט עס גז
(„באטאטעס ביגיאמינ"), וואס אי
עם אויפן ניט צו יענע קלי
אין די שפעטערדיקע יארן („ש)
באלד נאך „דער טאקסע" או
דישן קאפן מערקט זיך דאך
ביים אויסגעלעבט די לעצטע ז
[illegible]